

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA

Memòria 2012

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, constituït pels manuals, llibres notals i protocols de més de cent anys del districte notarial de la capital catalana, forma part de l'Arxiu General de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya, amb el qual es troba instal·lat de manera unitària a la seva seu, i és gestionat per aquesta institució. Integrat en el Sistema d'Arxius de Catalunya, és el primer arxiu de l'Estat espanyol d'entre els notariaus, tant per l'antiguitat com per la continuïtat i la transcendència dels seus fons. I, alhora, és un dels principals centres d'investigació i estudi del país, amb un nombre d'usuaris (gairebé 2.500) i de consultes (prop de 13.500) que es manté en la seva banda més elevada.

Durant l'any 2012, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona ha continuat desplegant les funcions ja tradicionals i que li són pròpies com a centre responsable de la custòdia, el tractament i la difusió del patrimoni documental generat per la institució notarial barcelonina, des de la seva gènesi, a l'inici del segle XIII, fins avui dia, d'acord amb la normativa sectorial corresponent.

En aquesta memòria es recullen i sistematitzen de manera sintètica aquestes competències, agrupades en quatre grans apartats, segons l'esquema coherent de funcions desplegades pels centres arxivístics: recepció o ingressos de fons; conservació en el triple vessant de preservació, restauració i reproducció; organització i tractament, igualment en un triple vessant de classificació, ordenació i descripció, i, en darrer terme, comunicació i difusió dels fons.

Convé advertir, en tot cas, que sobre els primers punts relatius a l'ingrés de fons, a la conservació o a la mateixa organització de la documentació en els seus diferents vessants, aquesta memòria recull tasques relatives a l'Arxiu General de Protocols del Districte de Barcelona més que no pas a l'Arxiu Històric. Tasques que, pel fet que formen part del mateix cicle o procés documental i són executades pel personal de la Secció Històrica, s'hi han incorporat.

Com a aspectes més remarcables de la tasca duta a terme durant aquest any 2012, es pot destacar:

- La compleció del projecte de digitalització i microfilmació dels registres medievals, amb la producció dels microfilms pendents i, alhora, l'inici de les tasques d'explotació de l'ingent arxiu digital obtingut de gairebé 750.000 imatges.
- La finalització de la descripció dels protocols del segle XIX (1863-1900), segons el pla establert amb la Fundació Noguera, i l'edició d'un nou volum d'inventari, corresponent als anys 1801-1862.
- La publicació del número XXX de la revista *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*.
- L'edició d'una extensa monografia amb el títol *Els degans del Col·legi de Notaris de Catalunya (1862-2012). Cent cinquanta anys d'història de la corporació notarial catalana*.

1. RECEPCIÓ I INGRÉS DE LA DOCUMENTACIÓ

1.1 Ingress de protocols

D'acord amb la legislació notarial vigent, han ingressat a l'Arxiu General de Barcelona els protocols de més de vint-i-cinc anys corresponents a les notaries demarcades dins el seu districte notarial, que actualment aplega, de manera exclusiva, la capital catalana.

Les xifres de notaris i volums del protocol general es mantenen en la banda alta del gràfic, per bé que amb una lleugera disminució del nombre de volums, motivada per la forta alça de l'any anterior:

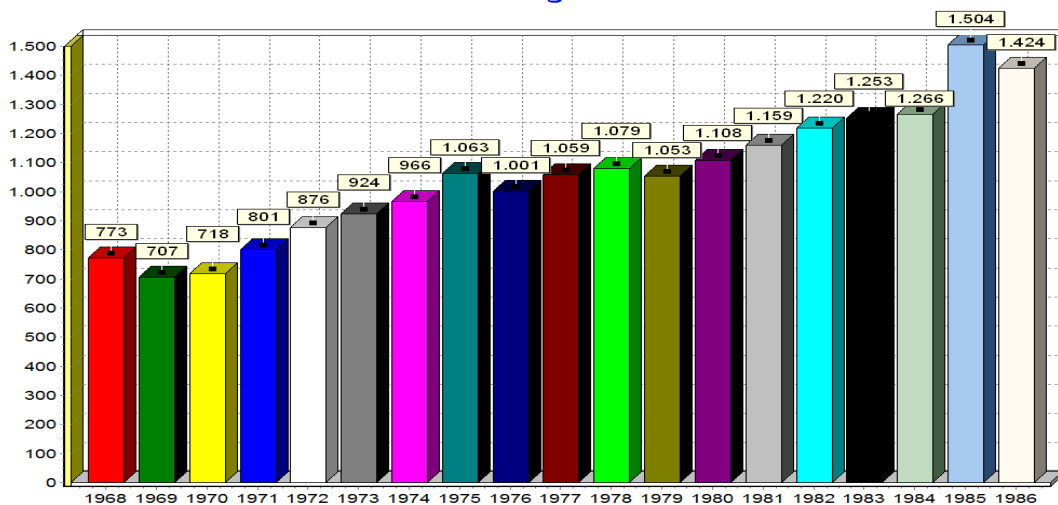
- Any 1986: 106 notaris i 1.424 volums.

D'altra banda, els protocols que en aquest any han esdevingut centenaris i que, per tant, han passat a formar part de l'Arxiu Històric, obert a la consulta i a la investigació històrica, són:

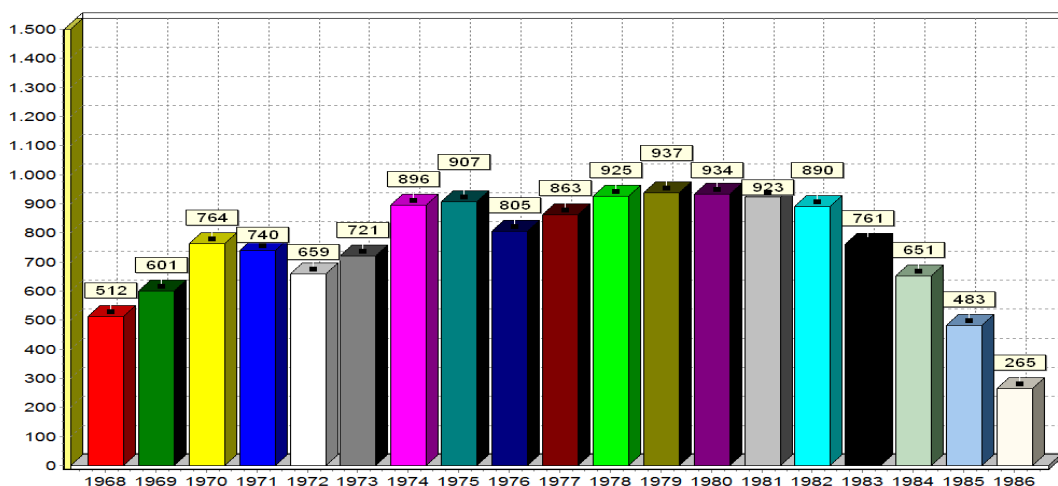
- Any 1912: 47 notaris i 160 volums.

Evolució de la producció notarial barcelonina: 1968-1986

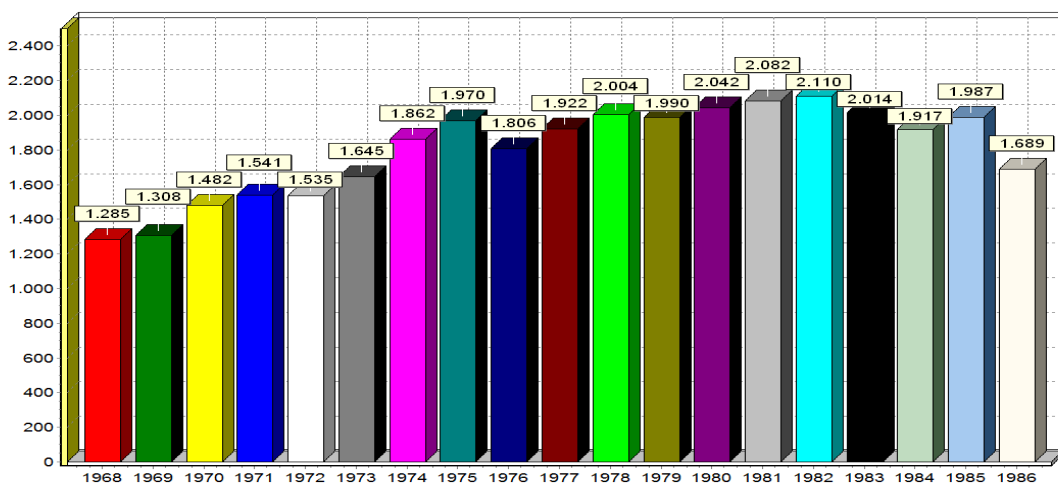
Protocol general

Protocol protestos

Protocol general i protestos

1.2 Ingrés de pliques

Igualment, han ingressat a l'Arxiu General les pliques obrants a les notaries, corresponents tant a dipòsits de tipus general com a testaments, memòries testamentàries o altres documents relacionats:

- 32 dipòsits de diferents anys.

1.3 Ingrés i concentració de protestos

En darrer terme, també han ingressat a l'Arxiu General els protocols especials de protestos corresponents del districte de Barcelona, els quals han estat instal·lats al dipòsit del carrer Entença:

- Protocols de protestos del districte de Barcelona de diferents anys (de 1986: 78 notaris i 265 volums, amb un molt acusat descens respecte dels anys anteriors, motivat per la promulgació de la Llei canviària i del xec de 1985, que considerava altres vies de reclamació diferents al protest notarial).

Així mateix, es dóna pràcticament per tancada la tasca de concentració dels protocols especials de protestos dels altres districtes de Catalunya al mateix dipòsit d'Entença. Durant l'any 2012 s'han traslladat, d'una banda, els districtes de Vic i Reus /Falset (només resten ara quatre dels cinc districtes que inicialment van decidir quedar-se'ls), i, de l'altra, nous protocols dels districtes de Santa Coloma de Farners, que no s'havien recollit en el seu moment:

- Març, 27/28: Districte de Vic: 533 volums.
- Octubre, 2/3: Districte de Reus/Falset: 815 volums.
- Desembre, 18: Districte de Santa Coloma de Farners: 28 volums.

1.4 Arxiu General Intermedi de Protocols de Catalunya

Constituït mitjançant el conveni signat amb la Generalitat de Catalunya el 21 de novembre de 2007, i amb seu provisional a l'Arxiu General de Protocols de Barcelona, el 20 de juliol de 2010 el Col·legi de Notaris signà un nou acord amb la Generalitat determinant que, en els llocs on la situació de l'Arxiu Comarcal i el volum de la documentació ho permetés, els notaris arxiviers podrien continuar dipositant en els esmentats arxius comarcals els protocols intermedis.

Durant l'any 2012 han ingressat a l'Arxiu General Intermedi només els fons del districte de Badalona, que d'altra banda ens pertoca conservar perquè abans Badalona formava part del districte de Barcelona i, per tant, tenim la seva documentació més antiga. En canvi, no s'han transferit durant aquest exercici els fons corresponents a 1986 del districte de Sant Boi de Llobregat:

- Juliol, 13: Districte de Badalona, 1986, 41 volums.

1.5 Arxiu dels fons de Corredors de Comerç de Catalunya

Com a institució successora dels quatre antics col·legis territorials catalans de corredors de comerç, el Col·legi de Notaris de Catalunya ha fet front a la ingent massa de volums generats pels fedataris mercantils cessats amb anterioritat a l'any 2000, mitjançant la creació de l'Arxiu de Corredors de Comerç de Catalunya (ACCC), constituït per quatre seccions corresponents a cadascun dels esmentats col·legis territorials (Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona).

D'aquestes seccions, l'única destinada a mantenir-se activa és la de Barcelona, ja que, d'acord amb la legislació vigent sobre el destí dels llibres registre, aquests han de ser transferits a l'arxiu notarial de districte corresponent. Així, fruit de les transferències corrents, durant l'any 2012 han ingressat:

- Gener-febrer: Plaça de Barcelona, de l'antic Col·legi de Corredors de Comerç de Barcelona, de 1982-1986, 78 volums.

2. CONSERVACIÓ DELS PROTOCOLS

2.1 Manteniment de suports

S'han dut a terme les tasques pròpies de manteniment de les unitats d'instal·lació, tant de les capses i de les carpetes que protegeixen els volums com dels mateixos protocols, amb una actuació preferent sobre els llibres del segle XIX, la descripció dels quals s'ha donat per finalitzada durant aquest període. D'igual manera, s'ha avançat força en la retolació dels protocols del segle XIX, amb el mateix sistema d'etiquetes i numeració que s'ha emprat en el segle anterior.

2.2 Enquadernació de protocols del segle XX

S'ha prosseguit la tasca de reparació de les enquadernacions i, en tot cas, de restauració dels protocols del segle XX, de notaris i anys diversos, amb una xifra una mica superior als exercicis anteriors:

- 72 volums de protocols.

2.3 Restauració de protocols

Igualment, s'ha continuat la línia de restauració progressiva dels volums històrics més malmesos. Com ja s'apuntava en la memòria de 2005, en el seu moment s'optà per fer tots els protocols de l'Escrivania de Marina, per bé que també cal afegir-hi alguna documentació en mal estat. Durant el 2012 s'ha restaurat un nombre més elevat de volums de Marina i aquest projecte es troba en fase molt avançada:

- 10 protocols de l'Escrivania de Marina.
- 2 gravats i diversos plànols d'un protocol del segle XIX.

2.4 Restauració de pergamins

Iniciada el 2009 la tasca de nova catalogació de la col·lecció de 1.700 pergamins de l'Arxiu Històric, el 2010 s'inicià la restauració d'aquells més malmesos i que necessitaven un tractament de reforç i aplanament. Durant el 2012 s'han restaurat:

- 67 pergamins dels segles XV-XVI, enllestit la restauració dels previstos fins al 1500.

2.5 Digitalització

Signat al final de 2006 amb Artyplan Document el projecte de digitalització i microfilmació dels registres medievals i iniciats els treballs de manera sistemàtica el gener de 2007, al final del 2011 es pogué acomplir el projecte, que ha suposat la digitalització d'un total de 747.429 imatges fins al 1450. I durant el 2012 s'ha pogut tancar del tot amb la microfilmació de les imatges que restaven pendents de tractament i entrega.

2.6 Instal·lacions d'arxiu

Canviada l'any 2006 la maquinària de climatització de l'Arxiu Històric i Intermedi, durant el 2012 se n'ha continuat controlant el rendiment, mercès als sensors de control o termohigrògrafs i mitjançant lectures automàtiques periòdiques dels paràmetres de temperatura i humitat, bàsics per a la conservació òptima dels fons documentals.

3. ORGANITZACIÓ I TRACTAMENT DE LA DOCUMENTACIÓ

3.1 Classificació i ordenació dels fons

S'han dut a terme les tasques pròpies de tractament i organització dels fons de protocols generals ingressats a l'arxiu:

- Revisió, neteja (fotocòpies, grapes, clips...) i ordenació alfabètica per notaris dels protocols de l'any 1986, amb 106 notaris i 1.424 volums.

Igualment, s'han ordenat els protocols especials de protestos del districte de Barcelona ingressats a l'arxiu:

- Ordenació cronològica (1986) i alfabètica (de notaris).

També s'ha continuat organitzant el fons intern, petit però important, de les relacions de transferència de protocols i modificacions d'escriptures:

- Classificació i ordenació de les sèries de relacions de transferència i de modificacions d'escriptures de l'Arxiu General del Districte, de l'any 1986.

Finalment, pel que fa a la col·lecció de pergamins, s'ha acabat l'ordenació definitiva de tots els anteriors a l'any 1500, d'acord amb la nova classificació. Per facilitar aquesta tasca, s'han confeccionat vint carpetes de gran format i els pergamins s'han dipositat a les planeres adquirides l'any anterior.

3.2 Descripció dels fons

Continuant amb el projecte patrocinat per la Fundació Noguera, d'elaboració del nou inventari dels protocols de l'arxiu, enguany s'han dut a terme les tasques següents:

- Finalització de les tasques de descripció dels protocols de la segona meitat del segle XIX (de 1863 a 1900) i que configura el volum vuitè de l'inventari. Aquest període coincideix amb el moment de la gran expansió demogràfica, urbanística i industrial de Barcelona, fet que resta reflectit en l'ingent nombre de volums d'aquests anys (més de 7.100 volums en menys de quatre dècades, enfront dels menys de 5.000 de les més de sis dècades anteriors). D'altra banda, atesa la uniformitat dels protocols i el seu elevat volum, s'ha optat per unificar en una les diferents tasques que comporta la descripció (identificació, elaboració informàtica de les fitxes, neteja i arranament dels volums).

- Preparació de l'edició del volum VIII del nou inventari dels protocols de l'arxiu, corresponent a la segona meitat del segle XIX (de 1863 a 1900), a publicar dins la Col·lecció d'Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya de la Fundació Noguera (preparació de l'original, confecció dels índexs, revisió de proves...).

En segon terme, quant als fons de corredors de comerç, continuant el criteri emprat en els anys anteriors, s'ha procedit a descriure a nivell d'inventari sumari els llibres registre de les transferències corrents del districte de Barcelona.

En tercer lloc, s'ha enllestit la descripció, a nivell de catàleg, dels pergamins fins a l'any 1500, amb un total de 758 unitats documentals i restant a l'espera de la seva publicació per part de la Fundació Noguera. Com ja avançàvem l'any anterior, s'ha aprofitat l'elaboració del catàleg per dur a terme també un detallat estudi introductor i institucional i diplomàtic.

D'altra banda, els primers mesos de 2012 s'ha procedit a reorganitzar la secció de pliques, amb la creació d'una base de dades d'Access, que superés l'anterior inventari en Word, i la subdivisió de la secció en dues sèries diferenciades: dipòsits, per un costat, i testaments i memòries testamentàries, per l'altre. Cada unitat s'ha descrit, amb l'assignació d'una nova signatura i la seva reubicació física.

Finalment, durant els mesos d'octubre i novembre d'aquest any i de manera coordinada amb la Subdirecció General d'Arxius i Museus de la Generalitat de Catalunya, des de l'arxiu s'han redactat dos informes, de cara a obtenir la informació necessària per donar resposta a les necessitats d'organització i espai plantejades pels arxius generals de protocols de districte.

Un primer tracta sobre l'estat dels arxius generals intermedis de protocols de Catalunya (1912-1986). Presentat per districtes, diferencia els districtes gestionats pel Col·legi de Notaris, els que no tenen arxiu comarcal i els que disposen d'arxiu comarcal. De cadascun, s'informa sobre els metres lineals de documentació ocupats i els metres que resten lliures. El segon informe, de caire complementari, té per objectiu donar unes directrius de regulació de la relació entre els notaris arxiviers dels districtes notariais i els arxius comarcals, quant a dipòsits, transferències i préstecs per a l'expedició de còpies.

4. COMUNICACIÓ I DIFUSIÓ DELS FONS

4.1 Servei a la sala de consulta

Aquesta és, sens dubte, la finalitat última del conjunt de tasques desenvolupades a l'arxiu i, alhora, la que ocupa més dedicació i atenció quotidiana per part del seu personal. Amb un nivell de consulta que es manté en la seva banda més elevada, d'acord amb l'extraordinària importància de la documentació que s'hi custodia, les xifres totals d'usuaris i de consultes o volums servits situen el nostre centre entre els més prestigiosos i visitats del país.

Aquest servei comporta moltes intervencions puntuals d'ajut, de resolució de dubtes de tot tipus (arxivístics, paleogràfics, diplomàtics, històrics...) i d'assessorament bibliogràfic o documental:

- S'han realitzat un total de 13.452 consultes per part de 2.463 usuaris, amb un clar manteniment d'aquests paràmetres de servei en les seves cotes més altes respecte dels anys anteriors.

4.2 Servei indirecte

De manera complementària al servei directe a sala, s'ha atès gairebé un centenar de consultes per correspondència -majorment i cada cop més a través del correu electrònic- sobre documentació de l'arxiu. I, sobretot, s'ha atès també una quantitat no xifrada, però molt nombrosa, de consultes telefòniques de tipus molt diversos: informació sobre situació de protocols de Catalunya, sobre notaris antics, sobre centres d'arxiu, preguntes sobre tipologies notariales, orientacions bibliogràfiques i documentals, ubicació de poblacions dins els districtes i un llarg etcètera.

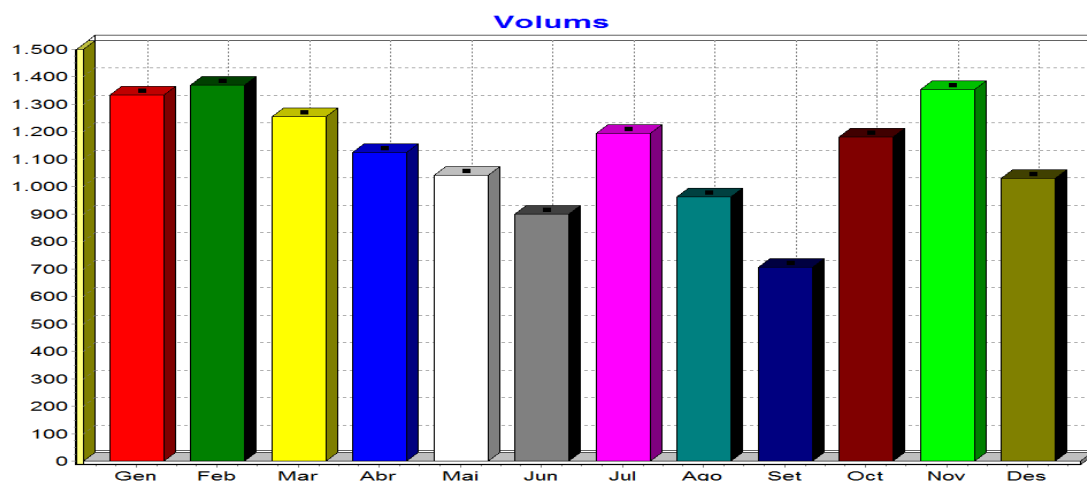
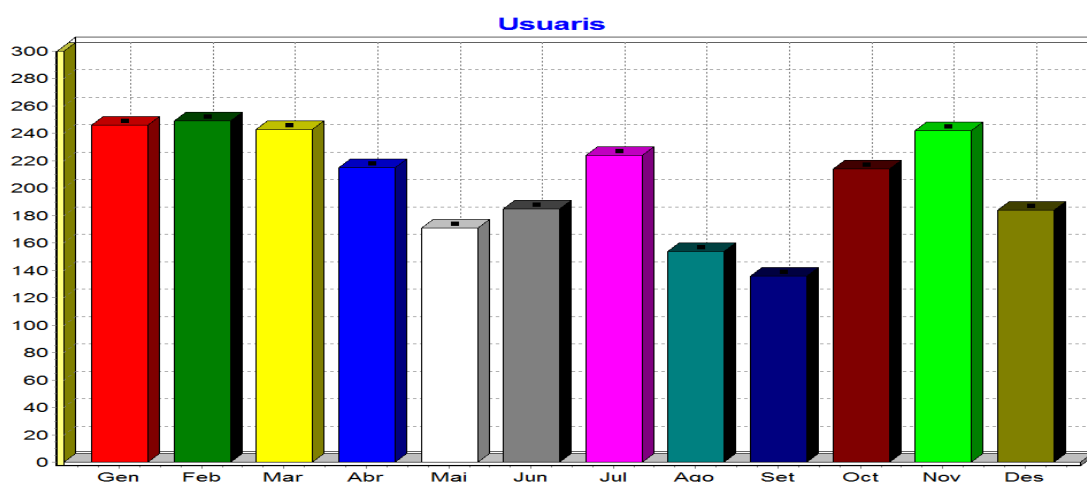
4.3 Reproduccions

Com a resultat de les investigacions dutes a terme pels usuaris, sempre que l'estat dels registres i protocols ho ha permès, s'ha donat resposta a la seva sol·licitud de reproducció. D'aquesta manera:

- S'han realitzat un total de 4.000 reproduccions del fons documental de l'arxiu.

AHPB
Estadística d'usuaris i consultes, any 2012

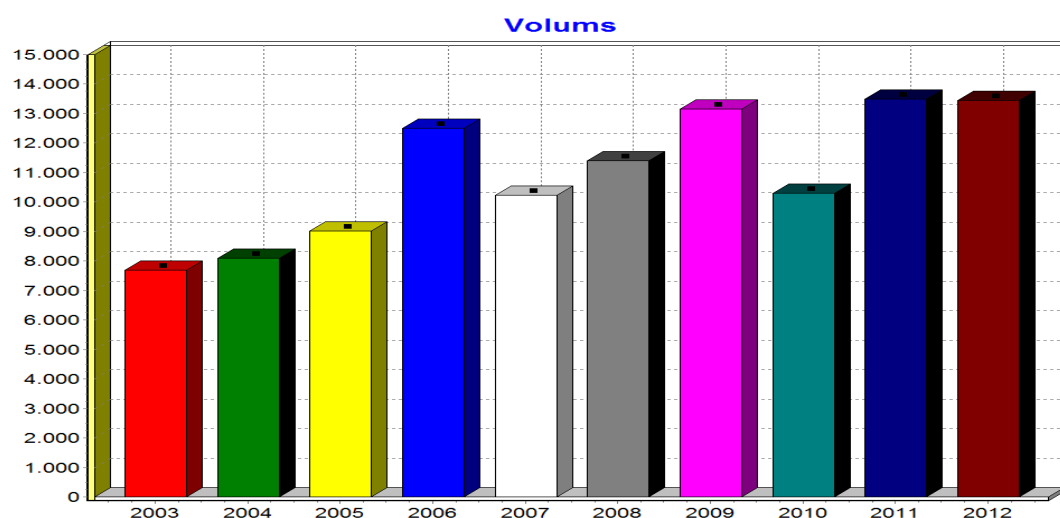
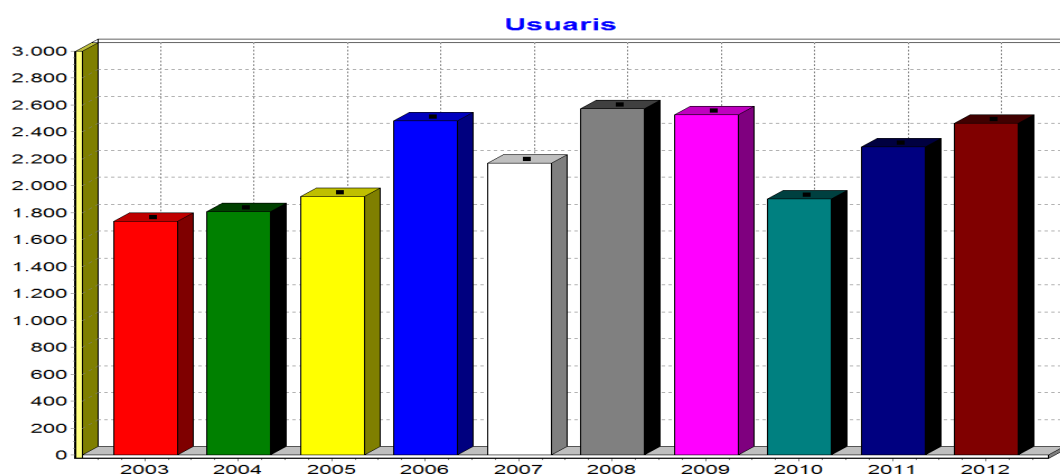
	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana diària usuaris	Mitjana diària volums
Gener	21	246	1.334	11,71	63,52
Febrer	21	249	1.369	11,86	65,19
Març	22	243	1.254	11,05	57
Abril	19	215	1.125	11,32	59,21
Maig	21	171	1.041	8,14	49,57
Juny	21	185	900	8,81	42,86
Juliol	22	224	1.195	10,18	54,32
Agost	22	154	962	7	43,73
Setembre	18	136	707	7,56	39,28
Octubre	22	214	1.181	9,73	53,68
Novembre	21	242	1.353	11,52	64,43
Desembre	18	184	1.031	10,22	57,28
TOTAL	248	2.463	13.452	9,93	54,24

Evolució de l'estadística d'usuaris i consultes: 2003-2012

	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana usuaris	Mitjana volums
2003 (*)	94	653	2.895	6,95	30,80
2004	251	1.809	8.102	7,21	32,28
2005	248	1.920	9.022	7,74	36,38
2006	246	2.485	12.501	10,10	50,82
2007	248	2.166	10.222	8,73	41,22
2008	250	2.573	11.396	10,29	45,58
2009	249	2.529	13.160	10,16	52,85
2010	250	1.902	10.302	7,61	41,21
2011	248	2.289	13.488	9,23	54,39
2012	248	2.463	13.452	9,93	54,24

(*) De l'any 2003, només es disposa de dades a partir del mes d'agost. Per tant, les gràfiques d'aquest any s'han confeccionat basant-nos en les mitjanes.

4.4 Visites comentades

Més enllà de les activitats habituals de tractament, descripció, difusió dels fons i d'atenció als usuaris, també es realitzen a l'arxiu, en el decurs de l'any, freqüents visites comentades per part de facultats o d'escoles universitàries, de personalitats i d'altres grups ben diversos que s'hi interessen. Les visites més significades realitzades en aquest any han estat les següents:

- Gener, 19: Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, Dr. Lluís Cifuentes (5 alumnes).
- Febrer, 9: Curs de mediació empresarial, Sr. José Alberto Marín (12 persones).
- Març, 1: Universitat Autònoma de Barcelona, Escola Universitària Gimbernat, Grau en Informàtica i Serveis, Sr. José Alberto Marín (6 alumnes).
- Març, 21: Curs d'Història del Dret privat català, Casa Elizalde, Sra. Carme Francitorra (12 alumnes).
- Març, 23: Curs de Secretariat Jurídic, Col·legi d'Advocats de Barcelona, Sra. M. Rosa Panadès (30 alumnes).
- Abril, 18: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Josep Hernando (6 alumnes).
- Abril, 28: Visita privada, Sr. Gerardo Mármol (18 persones).
- Abril, 30: Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, Curs de Pràctica notarial, Sr. Eladi Crehuet (2 alumnes).
- Maig, 2: Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, Sr. José Alberto Marín (6 alumnes).
- Maig, 21: Universitat de Barcelona, Facultat d'Economia i Empresa, Dr. Lluís Castañeda (8 alumnes).
- Juny, 4: Visita institucional del President de la Generalitat i de la Consellera de Justícia, amb motiu de l'acte de lliurament del IV Premi Puig Salellas.
- Octubre, 8: Visita institucional del ministre de Justícia, amb motiu de l'acte de commemoració del 150è aniversari de la Llei del notariat.
- Novembre, 9: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Ferran Estrada (10 alumnes).
- Novembre, 27: Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, Sr. Lluís Jou (5 alumnes).
- Novembre, 28: Aula Oberta a la Bordeta, Sra. Maria Ciurana (20 persones).

4.5 Classes pràctiques

En la línia de connexió ben directa de l'arxiu amb les universitats i altres institucions culturals, prèvia concertació, s'hi imparteixen amb regularitat classes pràctiques de diferents matèries relacionades amb la documentació (metodologia i crítica textual, paleografia i diplomàtica, història, antropologia...). De l'any 2012, remarquen les següents:

- Març-abril: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dra. Teresa Vinyoles (60 alumnes).
- Maig, 2: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Jaume Dantí (10 alumnes).
- Novembre, 15: Universitat de Girona, Facultat de Lletres, Màster de Recerca en Humanitats, Dr. Joan Bosch (10 alumnes).
- Curs: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Josep Hernando (10 alumnes).

4.6 Publicacions

L'arxiu, en la seva línia ja tradicional de promoure publicacions de caire històric i jurídic, edita, sota el patrocini de la Fundació Noguera, una prestigiosa revista històrica i institucional, titulada *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, de periodicitat anual:

- Edició del número XXX (2012) de la revista *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, publicada pel Col·legi de Notaris de Catalunya i patrocinada per la Fundació Noguera.

A més, com a resultat de la tasca de descripció més amunt ressenyada, en aquest any s'ha editat un nou volum d'inventari dels protocols de l'arxiu:

- Publicació del volum VII del nou inventari de l'arxiu, corresponent al segle XIX (1800-1862), en el número 33 de la Col·lecció d'Inventaris d'Arxius Notarials de Catalunya de la Fundació Noguera.

D'altra banda, enguany cal remarcar l'edició d'una obra de significació singular per a la institució notarial del país i redactada pel personal de l'Arxiu Històric. Es tracta de les biografies dels degans del Col·legi de Notaris de Catalunya, des de la promulgació de la Llei del notariat de 1862 fins a l'actualitat, tot just en complir-se l'aniversari de la promulgació d'aquesta norma marc. Aquestes biografies esdevenen al capdavant un pretext per presentar una completa i documentada història de la corporació notarial catalana:

- Edició del llibre *Els degans del Col·legi de Notaris de Catalunya (1862-2012). Cent cinquanta anys d'història de la corporació notarial catalana*, obra de Laureà Pagarolas i Lluïsa Cases, editada conjuntament pel Col·legi de Notaris i la Fundació Noguera.

Encara, en el marc de col·laboració amb altres institucions culturals en l'elaboració i redacció de llibres, articles i treballs relacionats amb la institució notarial, la seva documentació i els arxius de protocols, el personal de l'arxiu ha publicat corresponent a aquest període:

- Puig, Pere; Ruiz, Vicenç; Soler, Joan; Capellades, Alan, *Diplomatari de les esglésies de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara. Terrassa, 1203-1291*, Barcelona: Fundació Noguera, 2012.

4.7 Col·laboracions

El personal de l'arxiu ha participat en activitats culturals dutes a terme per diferents institucions i, així mateix, ha impartit cursos sobre arxius i documentació notarial. Destaquem:

- *L'arxiu: de tresor de cartes a la gestió de la qualitat*, impartit dins el programa de formació de Secretariat Jurídic, del Col·legi d'Advocats de Barcelona, el març-abril de 2012 (Vicenç Ruiz).
- *Introducció al llatí medieval i modern*, en el I Postgrau de Gestió i Tractament Digital de Documentació Històrica, organitzat per l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents adscrita a la Universitat Autònoma de Barcelona, el desembre de 2012 (Laureà Pagarolas).

Barcelona, maig de 2012